

DISKUZNÍ PŘÍSPĚVEK GUSTÁVA HUSÁKA

základní organizace KSS Slovenské
akademie věd

15. března 1964 na bratislavské městské konferenci KSS

PŘÍSNĚ TAJNÉ!

Materiál se nesmí opisovat ani rozmnožovat!

Súдруhovia a súdružky!

Hoci ťažšie sa mi hovorí v atmosfére ako s. Gombala tu naniesol a aj vaše prijatie. Som rád, že po 14 rokoch môžem sa zúčastniť rokovania bratislavských komunistov a že môžem pár slov k týmto otázkam povedať. Nepovažujte to za zdvorilostnú frázu. Pred 14 rokmi, práve v tomto sále a človek sa isto dojmov v zmysle nezbaví, začalo nápadne to obdobie, ktoré v takej skratke nazývame „kultom osobnosti“, ktoré keď tak trochu, aspoň pár politickými slovami dešifrujeme, musíme povedať, že pred 14 rokmi tu začal surový, brutálny útok na starých funkcionárov strany, tu na základe policajných konštrukcií, vymyslených podvodných podkladov, rozvírila sa jedna kampaň, ktorá začala pre pár predstaviteľov stranických a národných orgánov, ale prebiehala potom celým úsekom ideológie, kultúry, ekonomie

a postihla tisíce a tisíce ľudí, ktorí za roky v podmienkach boja ilegality, povstania i po oslobodení verne slúžili strane. Tam bol začiatok, na IX. sjazde a bolo to v celom Československu, nielen na Slovensku, najsmutnejšia kampaň, ktorá ovplyvnila mienku, deformovala vedomie najmä mladých ľudí, ktorí veci nepoznali, ktorá mnohých a mnohých komunistov, obetavých, bojovných, statočných, viedla k vnútorným rozporom, pochybnostiam, viedla k tomu, že si hovorili – neodvážim sa pravdu povedať, radšej budem mlčať, môže sa mi stať to, čo sa stalo tým a tým.

Jedným slovom – podviazala okrem iných dôsledkov energiu komunistov, zatlmila ich svedomie, zatlmila ich odvahu, pravdu k veciam hovoriť, bojovať i prebojovávať záležitosti. Za posledný rok, za posledného pol druhu roka sa v tomto smere pod vedením našej strany veľa urobilo, veľa sa zmenilo, preto ma tiež tak trochu zaráža, že táto konferencia strany, Mestská konferencia, ktorá sa po prvý raz schádza po XII. sjazde, po rozhodnutí z apríla, decembra m. r., že takmer prechádza týchto 13–14 rokov ako by neexistovali, ako by v bratislavskej organizácii strany nezanechali žiadne stopy a že len kľže po niektorých bežných formuláciách.

Súdruhovia, takto sa problémy neriešia (potlesk). Neriešia nikde. Ani v závode, ani v osobnom živote, ani v politickom živote, že ak sa nahromadí kopa problémov, či vo vzťahu dvoch ľudí alebo masy, že cez ne preskočíme a budeme sa tváriť, že nie sú alebo si budeme nahovárať, že tým, že mlčíme, že už sú vyriešené (potlesk). U komunistov bola vždycky principiálna zásadovitosť, že veci príjemné i nepríjemné stavali ostro, jasne, do očí si hovorili a vyvodili z nich patričné dôsledky. A v tom je veľkosť komunistického hnutia (potlesk). V každom pokrytectve, v každom maskovaní i v osobnom živote i inde má svoje dôsledky, hoci by mohol každý zo svojho života uvádzať. Teraz z tých dôvodov hovorím, že som rád, že som tu a môžem pár slov povedať, a ešte o to radšej, že sú súdruhovia, ktorí sa tu zúčastniť nemôžu, ktorí sa nedožili chvíle svojej politickej očisty a ktorých sa považujem za potrebné aspoň pár slovami spomenúť. Nemôže sa zúčastniť tejto konferencie Vlado Clementis, ktorý roky a dlhé roky pracoval medzi bratislavskými komunistami. Kto tu pred Mníchovom v Bratislave v strane bol, vie, ako je nemysliteľná činnosť bratislavských komunistov bez neho a čo znamenal v politickom a kultúrnom živote Slovenska, človek pošpinený, nevinne odsúdený, popravený, do konca ešte aj popol hanobným spôsobom niekde do kanála hodený, aby nezostala ani takáto pamiatka.

Nemôže sa tejto konferencie zúčastniť iný vynikajúci činiteľ strany Karol Šmidke. Nemusím vám hovoriť, aký zastoj mal v ilegálnej práci a v povstaní,

pošpinený, poplúvaný, pozbavený stranických funkcií, funkcie predsedu Národnej rady a uštváný, prakticky k predčasnej smrti. Nemôže sa jej zúčastniť Ivan Horváth, ktorý tu bol spomínaný, ktorý po desaťročnom väzení za pár mesiacov po prepustení skončil. Nemôže sa jej zúčastniť ďalší bratislavský komunista Ernest Otto, odsúdený nevinne k smrti ako titovský špión a potom po jednoročnom čakaní premenenému na doživotné väzenie, tak mu podlomilo nervy a celú pracovnú spôsobilosť a metódy Bacílkom ešte aj po prepustení uplatňované doviedli k samovražde, ak to samovražda je. Teraz súdruhovia, pretože spomínam tieto štyri mená, pretože všetci títo štyria, a len tieto štyri mená preto spomínam, že títo štyria pracovali s bratislavskými komunistami, dlhé roky čestne pracovali a nevinne svoj život skončili i po všetkom tom, čo v týchto rokoch bolo. Domnievam sa, že je našou povinnosťou na tejto konferencii, na prvej konferencii, ktorá po očistení ich mien sa schádza, a máme ich mená pripomenúť a mám k vám jednu prosbu, aby sme na tejto prvej konferencii ich svetlú pamiatku si pripomenuli tým, že povstaneme a minútu budeme ticho. (Delegáti povstali a jedinomínútovým tichom uctili pamiatku spomínaných.)

Ďakujem. Pre nový Mestský výbor, výbor stranických organizácií, ktorých ideme dneska tu zvoliť, máme jeden súkromný návrh. Aby sa pamiatka týchto statočných komunistov dajakým spôsobom v tomto našom meste uctila. Keď chodíte po uliciach, máte tu pomenované ulice po všelijakých ľuďoch, čo by musel hádam človek v lexikóne hľadať, aby vedel, kto to bol, čo to bol, a domnievam sa, že také mená v našej stránickej a národnej histórii, ako Clementis, Šmidke a ostatní, by si zaslúžili, aby si ich Bratislava i takýmto dakým verejným uznaním uctila (potlesk).

K problému samej našej konferencie a k ostatným, ktoré tu boli. Počúval som veľmi pozorne po rokoch diskusiu i referát, ktorý tu bol. Súdruhovia zo závodov, rôznych pracovísk však hovoria o svojich problémoch, je vidieť, že svoju vlastnú problematiku dobre poznajú, že nám vyrástli ľudia za tie roky, ktoré som povedzme osobne nemohol pozorovať, a každý spomína také onaké ťažkosti či v závode, či na ktoromkoľvek celomestskom merítke, alebo inde. Zaiste každé pracovisko, každý závod má svoje problémy a predpokladám, že komunisti na týchto úsekoch s nimi bojujú, zápasia a hľadajú riešenie. Myslím, súdruhovia, že naša povinnosť je hľadať spoločného menovateľa tých problémov. Pýtal som sa včera jedného súdruha tu z vedenia, aký je asi rozdiel medzi poslednou mestskou konferenciou, ktorá bola myslím v 1962 roku a medzi dnešnou konferenciou, v diskusii vo vystupovaní či ten rok, či ten pol druhu roka intenzívneho zápasu celej strany z pozostatkami kultu, nielen v odstraňovaní dajakých krívd, ale v oblasti myslenia, chápania, prístupovania

ku problematike, či sa prejavuje už dostatočným spôsobom. Myslím, súdruhovia, že ešte sme si nie dostatočne zvykli, proste ísť problémom na koreň. Prečo je toľko nedostatkov, ako každý súdruh ich vidí, pozoruje, ako sa tu o nich hovorilo, alebo ešte viac nehovorilo. Prečo pozorujeme toľko nespokojnosti aj medzi ľuďmi a bohužiaľ i medzi komunistami. Ja som bol zarazený, keď som sa z väzenia vrátil, tým, ako aj mnohí komunisti, tak by som povedal hovoria o nedostatkoch, alebo nadávajú, akoby nadávali na niekoho druhého, ako voľakedy nadávali ľudia na Tisov režim, alebo ja neviem benešovský, lebo niečo podobného. Ide o náš vlastný režim, vlastné zriadenie. Aký je spoločný menovateľ týchto nedostatkov. Zkade musíme vychádzať, aby sme naozaj riešili problémy bytovej výstavby, problémy zásobovania, problémy energetiky, problémy, ktoré jeden súdruh za druhým tu prednášal. Počul som tu, že je v Bratislave okolo 28 tisíc komunistov. Mňa ohromilo toto číslo, tak si hovorím, to je armáda, z ktorou je pomaly možné svet prevrátiť. Keď sme pripravovali Slovenské národné povstanie, neexistuje presná štatistika, ale nebolo na celom Slovensku viac, ako približne asi 5 tisíc organizovaných komunistov a aký pohyb sa vyvolal v tomto národe. V 1945, keď tu bolo rozbité Slovensko, keď sa začínalo postupne narastať rady, ale tie rady starých pracovníkov, ktoré tu boli veľmi riedke. Ak bolo v Bratislave tisíc komunistov, tak ich viac nebolo. Potom samozrejme začali sa ľudia pridávať. Rozbité bolo všetko, napravo, naľavo a ešte aktívne organizovaná reakcia, ktorá mala legálne formy, sedela v legálnych orgánoch a mohla proste oficiálne by som povedal narušovať veci. A zvládli sa prudkým tempom také problémy, ako to bol problém obnovenia dopravy, obnovenia celej siete, obnovenia chodu výroby, a ktorý teda tie roky ste prežili v politickom živote, pamätáte sa na bojový zápal, z ktorým komunisti na veci išli. Nebol taký problém, že ja sa hádam s tým, kto mi to rozsekne a budem hore dole písať papiere, alebo budem čakať, až bude výročná konferencia a apelovať, prosím vás súdruhovia, pomozte mi, ja si neviem rady v tejto veci, však. Čosi sa tu v mentalite celej veci zmenilo. Ako to, že taká bojovná armáda z 28 tisíc komunistov v Bratislave nevie s týmito problémami rady. I keď dobre viem, že nielen Mestská organizácia je tu, že je tu celá hierarchia stranických a ostatných inštitúcií. Ale beriem to ako symptóm situácie.

Niektorý súdruh tu spomenul, že v Bratislave máme do 5000 aktivistov na ideologickom úseku. To je fantastické číslo, súdruhovia. Vždy sme hovorili, aký má vplyv na masy katolícka cirkev na Slovensku, že má vybudovaný ohromný aparát, a mala na Slovensku – ak sa nemýlim, je tu aj s. Holdoš, cirkevný povereník, voľakedy – na celom Slovensku asi 4 farárov, a my máme v samotnej Bratislave 5000 komunistov – ideologických aktivistov a nevieme si poradiť s panikami, s náladami a so všetkým ostatným. Kde je koreň celej tejto

záležitosti? To ma trápilo v priebehu celej diskusie a pokúsím sa správne, alebo nesprávne k tomu povedať. Nepriatelia v zahraničí alebo panikári doma stavajú veci tak, že komunisti skrachovali a socializmus nie je vhodný spôsob, a vidíte, kapitalistom sa darí lepšie; ak proste chcú zdiskreditovať celé socialistické zriadenie, celý princíp komunistického učenia a podobne. Pochopiteľne, že zo všetkých ťažkostí, ktoré máme, má nepriateľ radosť. Tak to pre komunistu nie je cesta, aby ju skúmal, aby o nej uvažoval, proste berieme to ako stanovisko nepriateľa, ktorý by si len prial, aby našich ťažkostí bolo viacej.

Príčiny budú hádať niekde inde. Príčiny sú v tom, súdruhovia, s čím svoj diskusný príspevok začal. Ja nie zo sentimentality, alebo z osobnej precitlivelosti som tieto veci spomínal. Spomínal som ich z vážnych politických dôvodov, spomínal som ich preto, že všetky dnešné hlavné ťažkosti, ktoré máme v ekonomike, v politike, na ideologickom úseku, súvisia s vážnymi chybami a deformáciami, ktoré za tých 10–12 rokov obdobia kultu osobnosti u nás boli napáchané. (Potlesk.) Tam je koreň vecí.

Pozrite sa, stále obdivujeme a berieme si príklad zo Sovietskeho zväzu, ale zdá sa mi, že v tejto otázke nie, keď si vezmete jedno vystúpenie s. Chruščova za druhým na úzko ekonomickom úseku, povedzme v priemysle, stavebníctve, vede, poľnohospodárstve, vždy sa vracia k tomu, aké deformácie boli narobené na tom ktorom konkrétnom, povedzme ekonomickom úseku, ale vychádza z analýzy situácie, hľadá nové cesty, nový prístup a jasne hovorí: „Toto bola chyba a takto ďalej pôjdeme“. Prečo si my máme zakrývať veci do všeobecných slov? Hovoríme, súdruhovia, že v národnom hospodárstve máme ťažkosti, narástli nám disproporcie tak, áno, tak, súdruhovia, volačo v tom je, keď idete ku krajčírovi a mizerné vám ušije šaty, jeden rukáv o päť centimetrov kratší ako druhý, a potom povie: no nehnevajte sa, ja som to chcel dobre, ale sú tu menšie disproporcie. (Potlesk.) Tak iste, že dajako sa človek s tým krajčírom potom dojedná, ale každému známemu potom povie: k tomu nechod', bo to je fušár a ešte za latinské slovo skrýva túto svoju neschopnosť, alebo neviem, čo v tom bolo. (Potlesk.) A nesmieme si zjednodušovať veci, ani keď ide o celoštátne záležitosti, však disproporcie vznikli samé od seba v našom hospodárstve, nevznikli nejakým meteorologickým alebo kozmickým javom, však nesúvisí to ani so škvrnami na slnku, ani s ničím iným. Súvisí to proste s dogmatickými, kultovskými metódami výstavby a riadenia celého nášho hospodárstva za dlhé roky. Tieto nedostatky sa nahromadili tak, a sú imanentné už 10 rokov kultu, nahromadili sa tak, že približne už od 60 rokov začali prepúkať takým spôsobom, že sa nedali starými normálnymi metódami zvládnuť, že z extenzívneho hospodárenia v každej oblasti sme museli prechádzať na nové a na nové. Ako hovoria sovietski súdruhovia, že stalinské dogmy v oblasti

ekonomiky boli hlavnou príčinou tiež tých veľkých disproporcií, ktoré tam boli, tak ich pekne dešifrujú v ekonomike v oblasti vzťahov ťažkého priemyslu, spotrebného priemyslu atď. Ten článok, ktorý tu citoval súdruh Chudík včera, akademika Zemana, ten tam veľmi konkrétne hovorí, že ak je pravda, že komunizmus, alebo socializmus v prvom rade má na starosti človeka, starosť o človeka a nie ako frázu, ale ako vážnu politickú tézu, že to sa musí nakoniec prejavíť aj v ekonomike, a že starosťou človeka je to, čo človek potrebuje. Človek potrebuje v ďalekých dôsledkoch aj vysoké pece, železo, to všetko na to nadväzuje, ale predovšetkým zanedbávame celý spotrebný priemysel po technickej stránke, po vývojovej stránke, po rozvojovej stránke atď. Teda tie stalinské dogmy v celej koncepcii prístupu k ekonomike súdne sú v Sovietskom zväze ostro kritizované a samozrejme, že sú v celom prístupe k plánovaniu, k riadeniu týchto vecí. To je len stručne pokiaľ ide o priemysel.

To isté by sme si mohli ukázať pokiaľ ide o poľnohospodárstvo. Nakoniec u nás na Slovensku viac-menej každý je s dedinou spätý, buď pochádza z tadiaľ, alebo má príbuzných, súrodencov a celá tá poľnohospodárska problematika sa dostáva do vedomia ľudí, do vedomia komunistov na Slovensku všade. Situácia nie je ružová, hádam to nemusíme tu nijakým spôsobom rozvádzať. Ak sme nevedeli výrobou sa dostať v podstate ďalej, ako sme boli približne v roku 1937, to, súdruhovia, nie je dobrá vizitka, napriek všetkým možným problémom, ktoré tu boli v súvislosti s kolektivizáciou a podobne. To nie je len vec kolektivizácie.

Nedávno hovoril s. Chruščov o problematike poľnohospodárstva v Sovietskom zväze. Jadrom jeho prejavu bolo, odhaliť do koreňa stalinskú politiku voči poľnohospodárstvu, voči kolchozom i sovchozom ako sektársku, ako nesprávnú. Čítali ste iste tie prejavy, že v guberniách pracovali roľníci – kolchozníci za jednu kopejku na trudodeň, alebo – ja to zjednodušujem – prakticky pracovali zadarmo. No aký je to prístup k tomu? Sektársky prístup k celému tomuto úseku, a tohto sektárstva u nás v prístupe k poľnohospodárstvu bolo vyše hlavy. A tiež ešte dnes veľkorysne mlčíme k celej tejto veci.

Dnes prichádzame k tomu, ako je nevyhnutné dovážať ohromné kvantá obilia, keď sme mohli zavčas na to myslieť a intenzívne hospodáriť, alebo je každému, kto s touto problematikou trochu sa zaoberal, jasné, že poda môže dať aj 12 q z hektáru, môže dať 20 q, že vo vyspelých štátoch, kde intenzívne pracujú, dáva aj 40 q a že o čo by sme viac vyprodukovali, o to menej budeme dovážať. Pred rokom, pred dvomi, alebo dnes vidíme, že sme tu jedno desaťrocie v poľnohospodárstve pri všetkej zložitosti kolektivizácie premárnili,

že sme mali nesprávny pomer k poľnohospodárstvu, že sa podceňovalo poľnohospodárstvo, že sa neinvestovalo doňho, že sa nešlo cestou intenzívnej výroby, že sa nešlo cestou hmotnej zainteresovanosti poľnohospodárov a – dôsledky toho dnes žneme. Treba vidieť i tieto ekonomické veci v ich politických príčinách, v dogmatickom prístupe k celej problematike.

A tak by som mohol uvádzať úsek za úsekom. Vezmime si len ideologickú časť. Je známa Marxova veta o tom, že marxista, on ako prvý marxista, keď pristupuje k problému, tak si dal latinskú zásadu „De omnibus duby – tantum“ – o všetkom pochybovať. Pochybovať nie s nedôverou, ale pochybovať znamená u rozumného človeka rozumné si preverovať záležitosti, a v období kultu, aká zásada u nás platila? Keby som to zjednodušil, povedal by som asi taketo: „Neopováž sa o ničom pochybovať, čo my hovoríme. Alebo keď pochybuješ, neopováž sa to povedať, alebo vieš, čo ťa čaká.“ (Potlesk.)

Ako sa môže v takejto atmosfére tvorivo rozvíjať vedecké myslenie, vedecká práca, riadiaca práca, tvorivé myslenie každého komunistu, každého pracovníka? No, nemôže sa. Nehovoriac o tom, že praktická skúsenosť bola taká, že keď komunisti či vo svojich stranických organizáciách, alebo inde vystupovali s problémami, nanášali ich, veľmi skoro sa naučili, že sa neodvážia pravdu hovoriť, že sa neodvážia toho alebo onoho súdruha kritizovať a že proste najviac sa rentuje byť ticho, byť dobrý, byť milý, súhlasiť, ruku dvíhať, jedným slovom nebyť poriadnym komunistom – a potom sú úspechy. (Potlesk.)

To nie je, súdruhovia, len náš prípad, nedávno ste čítali zo sovietskej Pravdy prevzatú otrasnú správu o delegátoch XVII. sjazdu VKS(b) z 36. alebo 46. roku, kde uverejnili, že 70 % členov ústredného výboru a neviem vyše 1000 delegátov tohto sjazdu dal Stalin jedným slovom odpraviť. Nepriateľov? Ako mohol dôverovať iným? Keď neveril najužším ľuďom, ktorých si nakoniec sám vybral do ústredného výboru, medzi delegátov sjazdu, ako bolo možné veriť nepartajným masám, ako bolo možné veriť roľníkom, keď sa neverilo najužším ľuďom. A u nás sa súdruhovia verilo? Neverilo sa tak isto. A toto nemá svoje psychologické dôsledky? Toto sa neprejaví v práci ľudí? V prehnanej opatrnickosti, a čo ja sa budem za tú vec angažovať. Mne je lepšie, volačo si prečítam, alebo si vypijem, alebo budeme za slečnami chodiť, alebo neviem, akú únikovú cestu si kto nájde, miesto aby som ja však strkal ruku do ohňa, aby som sa za niečo angažoval. Ovšem to je trochu v rozpore s celou tradíciou komunistického hnutia a s celou tradíciou bojovnosti komunistu. Takisto sme však tieto nedostatky už dávno odhalované v oblasti kádrovej politiky robili apod. Už to tu včera niektorí súdruhovia spomínali. Tak si, súdruhovia,

pomyslíme takú vec. Seba hlúpejší kapitalista, keď chcel prosperovať, snažil sa vybrať si múdрых ľudí. Sám bol tupý kšeftár, alebo nie podob. Snažil sa mať dobrých inžinierov, dobrých svedomitých ľudí, lebo chcel zarobiť, chcel, aby jeho podnik prosperoval. A my ku podivu, ako by sme túto elementárnu múdrosť stratili. Niekedy to vyzeralo, ako by sme úmyselne dosadzovali ľudí na rôzne zodpovedné funkcie, ktorých často jediná kvalifikácia bola pologramotnosť, alebo neviem už čo. (Potlesk.) A potom sme to odôvodňovali, že je verný, že má dobrý pôvod a všetko ostatné. Vernosť k strane, vernosť ku komunizmu a triedny pôvod sú, súdruhovia, veľmi dôležité veci, ale prosím Vás, keby ste išli k lekárovi, pýtate sa ho, akého je pôvodu, komu je verný, alebo sa pýtate, či rozumie medicíne a či vám pomôže. A v ekonomike to neplatí? (Potlesk.) V ekonomike tie isté zásady, že keď máš vyrábať elektriku, musíš rozumieť elektrike, alebo keď máš funkciu organizátorskú, musíš mať predpoklady, aby si vedel vec organizovať, aby si vedel ľudí viesť atď. Tuná tieto elementárne vlastnosti proste sa presunuli potom do nesprávnej kádrovej politiky, a aký šéf, takých spolupracovníkov si vyberá, a aké následky potom však aj sú. (Potlesk.)

Aby ste ma súdruhovia správne rozumeli. Tým není z mojej strany myslené proti robotníckom kádro. Ja nepreceňujem formálne školské vzdelanie, ba poviem vám rovno, videl som toľko sprostých doktorov, že bol jednoduchý robotník alebo roľník koľkorazy omnoho inteligentnejší, než kto má školské vzdelanie. (Potlesk.) Nie v tom je pes zakopaný, ale správneho človeka na správne miesto a vtedy musíme skúmať jeho predpoklady, jeho talenty, jeho schopnosť, jeho energiu a samozrejme aj jeho politickú vernosť. (Potlesk.) Na jednej strane zdôrazňujeme však, aby všetko študovalo, aby čo najviac ľudí si nedobudlo stredoškolské, alebo vysokoškolské vzdelanie a na druhej strane sa to potom vráti späť a hovoríme maloburžoázne elementy, tak keď jeden robotník sa natrápi a za 10 rokov si urobí vysokoškolské vzdelanie. Tak sa stane pravdepodobne maloburžoáznym elementom, pravda – (potlesk) – vernosť strane v socializme je treba posudzovať u človeka a potom je treba posudzovať naozaj jeho schopnosti, tak učme sa od toho sprostého kapitalistu, že keď chce, aby mu výroba išla, nájde si najvhodnejších a najschopnejších ľudí a tým dá plnú podporu. A to je jedna zo základných otázok nášho hospodárstva ďalej. Teda v týchto pár otázkach, ktoré som tu nadhodil, kde asi príčiny v ťažkostiach ekonomických i ideologických máme. Preto ma trochu zaráža, že keď niektorí súdruhovia prichádzajú sa takými tézami – koniec s kultom, dajte už pokoj kultu, čo to je, súdruhovia, kult? To je rehabilitácia pár stoviek alebo pár tisíc ľudí? Nie je tej oblasti myslenia, poznávania, výroby, v ktorej by deformácie kultu neboli hlboko zakotvené. Ak poviete, dajte už pokoj s kultom, tak potom musíme celú ekonomiku a neviem aké oblasti vynechať. Je to podľa mňa,

súdruhovia, téza nesprávna. Pozrite sa na Sovietsky zväz, kde XX. sjazd pred 8 rokmi tieto problémy nastolil a kde každú chvíľu sa znovu a znovu k nej vracajú raz v oblasti ideológie, raz v oblasti ekonomiky, raz v oblasti špeciálne poľnohospodárskej; prečo? Pretože sa všemožne snažia odhaliť korene nedostatkov, ktoré sa nahromadili za tie roky, a len keď ich odhalím, tak v tom prípade môžem skutočne aj k nejakému riešeniu prísť. A len čo sme začali okolo XII. sjazdu trochu intenzívnejšie veci riešiť, už kričíme: koniec, dajte pokoj. Ja hovorím, súdruhovia, komunisti nemôžu dať pokoj kultu dovtedy, dokiaľ do posledného zbytku sa všetky problémy z ekonomiky a ideológie nedoriešia a kým sa nedostaneme do normálnej leninskej situácie, teda do normálneho stavu. (Potlesk!)

Neznamená to, že sa budeme drásť tu nad nejakými problémami kriminálov, to nie, to nie je potrebné, ale v ktorejkoľvek oblasti, vidíte teraz v oblasti ekonomiky, pokiaľ to sledujete, ako tam začínajú rozmýšľať, ako začínajú hľadať, ako začínajú písať atď. o týchto problémoch. V oblasti histórie, v oblasti filozofie a inde. Veď v celom medzinárodnom komunistickom hnutí prebieha jedno, teda čo hovoríme, obrodný proces, hľadanie, skúmanie nedostatkov a hľadanie nových ciest. Tak by sa to zhruba dalo povedať. Každý prejav s. Chruščova tomuto nasvedčuje. Nedávno ste čítali prejav s. Togliattiho s veľmi podnetnými myšlienkami, a iných starých skúsených pracovníkov. Keď komunisti začnú hľadať a začnú rozmýšľať nad problémami a s poctivým srdcom a s poctivým presvedčením začnú pristupovať k ich riešeniu, tak potom naozaj teda všetky problémy budeme vidieť aspoň, ako riešiť a omnoho rýchlejšie riešiť. A preto nemôžeme dať kultu pokoj, a preto sa k nemu budeme musieť znovu a znovu vracáť. Pokiaľ ide o tieto ekonomické otázky, nechcem tu žiadne recepty dávať, ani prednášať, vieme – aj s. Chudík o tom hovoril – že vedenie strany sa s tým zaoberá, že odborníci tieto otázky študujú, veríme, že návrhy vyjdú rozumné. Ale aspoň v hlavných tých heslách by som to chcel povedať. Prvá otázka je, že si musíme ujasniť koncepciu v ekonomike, v poľnohospodárstve, priemysle, aby sme jasne vedeli, čo chceme a čo nechceme.

Ale podľa môjho presvedčenia jasnú koncepciu v tomto ešte u nás nikto nemá. Treba túto koncepciu vytvárať a že ju odborníci, politickí činitelia hľadajú, skúmajú v zmysle teda všeobecných smerníc, ktoré dal XII. sjazd, je krajne naliehavé a je krajne nutné. To je vec prvá.

Druhá záležitosť, podľa môjho názoru, je povedať ľuďom pravdu. Situácia je takáto a takáto a takouto a takou cestou chceme na to ísť. (Potlesk.) Povedzme, je tu to posledné uznesenie alebo januárové uznesenie o ekonomických

otázkach. Bývajú všelijaké situácie, kde nielen populárne veci môže vedenie strany alebo štátu robiť, ale aj nepopulárne sa musia robiť. Ale vtedy, podľa môjho názoru, ľudia čakajú, že sa povie, súdruhovia, máme hospodárske ťažkosti, žijeme na vyššej úrovni než zvládneme našou výrobou, musíme prechodne isté opatrenia urobiť, prosím vás, pochopte to, a takáto a takáto je perspektíva. Ja som presvedčený, že všetci komunisti by po poctivom vysvetlení veci súhlasili, podporovali stranu, keby mali istotu, že naozaj perspektíva je tu, že sú to prechodné ťažkosti a krátkodobé ťažkosti, a tak a tak veci budú riešené.

O to ide však, aby sme my, ako komunisti, mohli celým pracujúcim masám dávať jasnú perspektívu tiež, aby sme im vedeli vysvetliť všetky takéto problémy, aby sme v súvislosti s nájomným, s dôchodkami, s tými – nechcem povedať, s tými viac menej drobnými záležitosťami, však sa to dajakých dotkne – aby sme ich mohli teda operatívne vysvetľovať, presvedčovať, aby sme vedeli ľudí skôr podporovať v ich nádejach a ich dobrom vzťahu k socializmu a nie teda hádam vlastnou rozkolísanosťou, alebo vlastnou nejasnosťou rozvracať nálady, ktoré medzi ľuďmi sú. Keď tu bude jasná koncepcia, keď strana svojim členom a potom celému pracujúcemu ľudu jasne otvorene povie, ako veci sú, akú perspektívu má, v tom prípade, súdruhovia, ja som presvedčený, že jednak komunisti a jednak všetko, na čo komunisti majú vplyv, a to je celý pracujúci ľud, budú vedenie strany podporovať, a že môže náš štát, československý štát, tieto problémy ekonomické i ostatné veľmi úspešne zvládnuť.

Inej cesty nevidím, polovičaté také vysvetlenia, lebo len tak náznakovania, alebo snád aj zamlčovania niektorých chýb alebo niečo podobného, podľa mňa, nevedia k dobrému.

Chcel by som ešte jednu otázku stručne spomenúť, pretože tu bola v referáte nadhodená i z niektorých diskusných príspevkov, to je ohlas na, alebo priebeh toho obrodného procesu v Bratislave. Boli tu také kritické hlasy, povedané v samom referáte súdruha Prokopa, že tu boli plané diskusie, že akosi taký malomeštiacky radikalizmus sa prejavil. Súdruh Chudík nadhodil tak otázku sociálneho zloženia členských mäs v Bratislave a podobne. Nelúbi sa mi, ako sa táto otázka, súdruhovia, vysvetľuje, poviem otvorene. Pokiaľ ide o ten malomeštiacky radikalizmus a o to sociálne zloženie, tak mi to pripomína toho slávneho Doubka v Ruziňskej väznici, ktorý tiež už teda, keď mu iné metódy nepomáhali, povedal: „Husák, dovedeme vás do bratislavských fabrík a tam vám ukážú, slovenští dělníci vám povedia a uvidíte, co s váma urobí.“ A ja som povedal, prosím vás veľmi, len ma tam dovedte do niektorej tej fabriky, slovenských delníkov som sa ja nikdy ani nebál, aj môj otec, aj môj brat a sestry

boli a domnievam sa, že ja sa s nimi skôr dohodovorím než s vami tu, v tejto väznici. (Potlesk.)

Keď by sa mal ohlas rezolúcie a toho obrodného procesu v Bratislave hodnotiť tak, že prevážna väčšina členov sú intelektuáli, alebo z nevýrobných úsekov, potom ja by som súdruhom navrhoval jednu takú skúšku. Nech si vyberú ktorýkoľvek bratislavský závod a nech vylúčia trebas inteligenciu a ostatných, poďme tam k robotníkom a pohovorme otvorene o týchto otázkach, čo sa za roky kultu robilo, môže hovoriť ktorýkoľvek súdruh a nech dá možnosť i mne hovoriť a ja som o výsledku bez všetkých pochybností presvedčený, aký bude, lebo robotník má ten istý rozum, cit, či svedomie, ako ho má intelektuál, a toto je tu tá istá záležitosť. (Potlesk.) Bolo by dobré, keby sa s touto diferenciáciou prestalo. Keby si súdruhovia nezlahčovali vec a povedali, no v tej Bratislave je to preto, lebo tam je veľa intelektuálov, alebo niečo podobného, keby sa nezlahčovali tieto veci, alebo to ostrejšie, keby sa nefalšovali týmto spôsobom veci.

Prečo tu v Bratislave prudšie na tie veci reagovali, už niektoré dôvody boli povedané, ja ich nebudem rozvádzať. Ale poviem svoj osobný názor na vec. Ja som súdruhovia osobne hrdý na to, že Bratislava ako hlavné mesto Slovenska takýmto spôsobom v obrodnom procese sa zachovala, že najprudšie reagovala, že mala najcitlivejšie svedomie na všetkých tých desať alebo koľko rokov v deformácii voči ľuďom, voči strane, voči národnej politike a ostatnému. Ja som pyšný na to a raz sa to bude (potlesk) raz toto bude zásluha Bratislavy, raz sa to bude pozitívne hodnotiť (potlesk), ako tuná organizácie strany v meste reagovali. Reagovali ak aj boli sem tam nejaké výstrelky, že sa niekto v zápale boja utrhne, to je iná záležitosť, pravda. Možno kritizovať, možno odsúdiť, alebo možno to do správnych medzí zaniest. Ale to gro, ktoré tuná bolo, to bola reagencia predsa na veci, ktoré 14 rokov, súdruhovia poznali, prečítali, videli, aj boleli, by som povedal, a museli nejakým spôsobom dušu na stôl si dať a vyložiť. A toto je plus veľké. A bolo by veľkým omylom, keď by niekto z toho akosi vyvodzoval iné závery.

Tak isto pokiaľ ide o Kultúrny život. Už toľko mesiacov sa táto záležitosť rieši. Keď by som k tomu niekoľko slov nepovedal, tak neviem, cítil by som sa snáď, že akosi zo zbabelosti k tomu mlčím. Hovoril som o tom s mnohými súdruhmi, vedúcimi. Keď posudzujem človeka tak ako celok, voláku líniu na ňom, ako pracuje, ako sa chová, aký má charakter, ako povedzme politicky, atď., ale budem vychádzať z toho, že včera som ho videl a vypil si dve deci a potom poviem, že keď si vypil dve deci včera, to znamená, že teraz všetky negatívne veci na neho nahádzeme? Veď takto normálni ľudia neuvažujú. Tak pokiaľ ide

o líniu časopisu, to je to isté. Aká je zhruba tá línia časopisu Kultúrny život, ako som ja mohol pozorovať za ten rok? Je to hľadanie, je to prebojovávanie obrodnej línie XX., XXII. zjazdu, XII. zjazdu KSČ, hľadanie na úseku všetkých možných oblastí, ktoré sú tu. Tisíce ľudí učí novým pohľadom sa na veci dívať, myslieť, premýšľať a za to ho budeme biť (potlesk). Kde tu je logika? Ja chápem, keď Karol Bacílek za toto kritizoval Kultúrny život, ja chápem, keď ho dogmatici za to kritizovali, ale nechápem súdruhov, ktorí ho kritizujú a ktorí si hovoria, že stoja na platforme obrodného procesu a že tento proces musí ísť ďalej a pôjde.

Však musím predsa vidieť, koho mám za spolubojovníka, panebože. (Potlesk.) Ak tam boli napísané aj nesprávne veci a hlúposti, tie treba vytknúť, tie treba kritizovať, hoci verejne, alebo ako. Každý sa niekedy utrhne alebo neustriehne vec. Ale je treba vidieť hlavnú líniu, ktorá dajme tomu v tomto časopise tu je. Je v tom také nejaké, no, skoro by som povedal, že daiktorí súdruhovia trávu počujú rásť a vymýšľajú si, skoro by som povedal niektoré nebezpečenstvá, ktoré tu prakticky nie sú. Z toho sa potom hľadajú rôzne spôsoby riešenia. Jestliže stojí vec tak, že my musíme v každej oblasti, v oblasti vedeckej, umeleckej práce, v oblasti politickej, ideologickej prekonávať všetky dôsledky kultu... Hľadám nechceme aj my nejaké čínske tendencie, lebo niečo podobného, ktoré tu boli. A tak sa hľadajú, keď sa robí analýza, nesprávne závery podozrenia, čo sa v Bratislave deje, ako to je, kto to organizuje, a z toho neviem aj všelijaké výhody, nejaké také riešenia, niektorým súdruhom prišlo na myseľ, že najlepšie by bolo, keby hľadám Husák zmizol z Bratislavy, nech ide do Prahy, sa tam vo voľakom námestkovstve zahrabe a budeme mať pokoj v Bratislave, atď. (Potlesk.) Dúfam, že ten potlesk nebol súhlas toho stanoviska, lebo práve proti nemu chcem povedať.

Súdruhovia, tu nezáleží na jednej osobe. Tu nezáleží ani na desiatich osobách, tu záleží na tom, že problémy, ktoré za 10 až 14 rokov sa nakopili, sa musia riešiť nech je to Peter alebo Pavel, ak má ísť socializmus dopredu, ak ozaj chceme ísť ku komunizmu. (Potlesk.) V tom je problém. A z tohoto hľadiska, kto pomáha a kto nepomáha k tomu, povedzme sovietskemu kurzu, aby som to tak zostrúčil, tomu obrodnému procesu, podľa toho sa na ľudí dívam pozitívne, ale negatívne, podľa toho sa dívam na časopis, na organizáciu i na všetko ostatné.

Je také dosť zarážajúce, že ani slova tu nikde nebolo povedané o dogmatikoch. Nie sú u nás už súdruhovia dogmatici? Nie sú u nás už sektári? Nepočuli ste o organizáciách, kde sem tam vystupovali v južných okresoch, že buržoázny nacionalisti maďarskú otázku zopsuli, ale tí vynikajúci súdruhovia, Široký a Bacílek, tí dali Maďarom právo atď., v rozpore s rezolúciou strany, ktorá tu

bola. Nepočuli ste, že tam niekde v organizácii vystupoval súdruh – významný funkcionár – ktorý hovorí: Ale voči tým Čiňanom by sme nemali tak ísť, a hneď to spojil s tým, že však aj Široký bol dobrý, voľajako na jednu kolaj sa to dostávalo, alebo že nejaký vysoký dôstojník chodí po organizáciách a nehovorí o tom, že bol falošným svedkom v jednom procese, ale vymýšľa si nové a nové zločiny ľudí, ktorých obviňoval falošne, začo by sa mal i trestne a právne zodpovedať, lebo ako vieme falošné svedectvo je trestný čin. Ale proti dogmatizmu slova nebolo povedané.

Súdruhovia, za tie roky do každého sa voľačo nenasiaklo? Nemusí aj sám v sebe človek bojovať proti tomu, čo za 14 rokov do neho vošlo, keď chce novým spôsobom rozmýšľať, nový pohľad na to mať? A koľko je takých, ktorým náramne by vyhovovalo vrátiť sa späť do starých dôb. Jeden funkcionár, ktorý bol v rokoch kultu veľkým pánom, z väzenského dozoru stal sa povereníkom, počul som ho v jednej organizácii hovoriť, že nie je správne, že sme toho Stalina kritizovali, že nie je správne, že proti tomu kultu ideme, že to otrasá autoritou strany, teraz ľudia ničomu neveria, že kam sa dostaneme takýmto spôsobom. Obráťme si to späť, tak trochu pevnú ruku, tak trochu ľudí zatriasť a hneď by ste videli, ako by verili. Povedal by som a všetky ruky hore, jednomyselnosť – pravda? Ovšem podľa môjho názoru to nie je metóda medzi komunistami. To bola metóda obdobia hrubých deformácií, keď sa ľudia zo strachu, alebo z oportunizmu k problémom takto stavali.

Bola nadhodená otázka dôvery k strane. Súdruhovia, otázka neobyčajne dôležitá. Komunista musí mať dôveru ke svojej strane. Musí mať dôveru tiež k vedeniu, musí mať dôveru k jej učeniu. Len by som veľmi rád, aby sa táto otázka nezjednodušovala. Aby sa nezjednodušovala na slepú disciplínu z minulých rokov. Človek je už taký živočích, že keď sa presvedčí, že ho niekto dvakrát, trikrát oklamal v niečom, tak štvrtýkrát, ako v tej slovenskej rozprávke, keď kričí potom, že vlk ide, tak ho nechá trebárs zožrať. Teda s dôverou ľudí si neslobodno zahrávať. Dôveru ľudí si treba získavať. My sme – hovorím úmyselne v množnom čísle – otriasli do značnej miery dôverou ľudí i dôverou komunistov, otriasli sme dôverou nepartajných nás, po tom všetkom, čo za tie roky kultu tu bolo. Získavať dôveru komunistov, získavať dôveru všetkých pracujúcich, nepartajných nás, je vážny politický problém a nie jednoduchý problém. V ľudských vzťahoch, to viete, keď sa vám rozbije nejaké priateľstvo, manželstvo, lebo čo, ako ťažko je dôveru získať, a v politických vzťahoch je to o mnoho zložitejšie, lebo odpadá často ten osobný prvok, ktorý tu je. Komunisti musia túto tendenciu podporovať, aby dôvera k strane všemožne rástla. Ale musia si toho byť vedomí všetci súdruhovia.

Dekultivácia u nás prišla neskoro. Prišla vtedy, keď už 5, 6, 7 rokov naši členovia čítali o vývoji v Sovietskom zväze, v Poľsku, v Maďarsku, Bulharsku, prišli sme narad medzi poslednými. Ak nerátam Albániu, kde ešte narad neprišli, pravda. Rozpor vo vedomí ľudí, že od roku 1956 čítali, sovietský príklad, a že keď volačo čítam, nejakým spôsobom si to aj na vlastné pomery prenášam, a to ako vývoj išiel u nás, ten rozpor vo vedomí ľudí sa dnes musí prekonávať, preto teda hovorím, že tá oneskorenosť má svoje následky. Alebo druhý taký detailík. Veriť, veriť, veriť. V tejto sále, ak sa nemýlim, mnohí ste boli, bol jeden aktív v júni minulého roku, kde vystupovali veľmi zodpovední súdruhovia a veľmi vehementne tvrdili a solidarizovali so Širokým, že tu buržoázny nacionalizmus bol, zo všetkých starých dôb, ktoré si vymysleli, aj z nových dôb, ktoré si vymyslel Široký v r. 1963. Bol tu a po šiestich mesiacoch potom oficiálny orgán strany prehlásil, že to je umelá konštrukcia. Súdruhovia, dokumenty, na základe ktorých to bolo vyhlásené, existovali aj pred tým júnom, teda domnievam sa, že ak chce niekto získať dôveru, tak musí politicky myslieť aspoň 6 mesiacov dopredu. Že nebudem v júni tvrdiť niečo iné, než potom v septembri musím vyhlásiť. Takýmto spôsobom sa môže zdiskreditovať jeden človek, môžu sa zdiskreditovať mnohí, i orgán, stranícky orgán, jednotlivci musia na takúto vec myslieť. Politická dôvera člena strany a nečlena strany je vedou statočného vzájomného vzťahu, nesmiem mať pocit, že ten, koho dôveru chcem získať, ma nejakým spôsobom blufuje, lebo nejakým spôsobom so mnou nejedná fér, že niečo chytračí, špekuluje a pod. To je dôležitá psychologická záležitosť a s tou si nemožno zahrávať.

Podobne aj v tej súvislosti ako tu spomenul s. Chudík, pokiaľ išlo o tlač, Leninovu tézu, že tlač má v duchu strany písať. Absolútne to potvrdzujeme, aby tlač v duchu strany pracovala. Túto Leninovu vetu Stalin náramne mnoho razy citoval. A povedzme, keď dal povraždiť sedemdesiat percent členov ÚV po XVII. sjazde a vyše polovice všetkých delegátov, a noviny o tom písali, že sú to zarytí zradcovia, špióni apod. V duchu strany takáto tlač bola? Mohol sa odvolávať na Lenina? A keď podobným spôsobom postupovali u nás Široký a Bacílek? Za celé tie dlhé roky v duchu strany? Túto otázku je treba veľmi presne diferencovať podľa môjho názoru, a nestačí potom len jednoduchá téza, jednoduchý citát, ktorý si priložím, kedy sa mi hodí k takýmto mátežom. Spomínam to nie teoreticky, spomínam to s celkom jasným zámerom. Súdruhovia, keď my chceme získať dôveru ľudí, a my komunisti musíme dôveru väčšiny pracujúcich získať pre všetky naše plány, ak máme naozaj ísť dopredu, predsa musíme k tomu využívať všetky mobilizačné zdroje, ktoré k tomu pôsobia. Koľko státisícov ľudí úplne osobne je s touto záležitosťou späté, s osobnými spomienkami a teda ako dnes už sa hádam môže povedať, že to bolo veľmi progresívne a revolučné hnutie slovenského ľudu, už hádam

aj bez tých zradcov na špičke, alebo podobne. Podľa môjho názoru, toto 20. výročie SNP by mala strana plne využiť pre seba, pre svoju mobilizáciu, pre získavanie dôvery u ľudí, pre teda aplikovanie myšlienok, ktoré k tejto revolte viedli, teda na dnešné časy, na mobilizáciu splneniu úloh, ktoré dnes máme. A čo my pozorujeme? Čo pozorujeme v súvislosti s tou tlačou? Ja tomu prosím nerozumiem. Bolo 20. výročie založenia Slovenskej národnej rady, vlni v decembri. Požiadala ma Pravda, ústredný orgán strany, o článok k tomu, že som akosi okolo toho čosi, Slovenskej národnej rady robil, že by som to mohol napísať. Tak reku dobre, robotu mám, napíšem vám. No, ale za týždeň som dostal list – Vážený súdruh – ďakujeme Ti, pre rôzne okolnosti nie je ten článok aktuálny, a povedali mi otvorene, že tie rôzne okolnosti sú, že bolo zakázané spomínať 20. výročie strany a že to bolo ostatnej tlači zakázané (potlesk). Vyšiel teda akurát článok s. Graca v Rudom práve a v Pravde. Nechápal som, aký stranícky záujem môže byť nespomínať najslávnejšiu kapitolu dejín strany a tohoto národa v boji s fašizmom, nechápem to. Len, že ten zákaz v tom zmysle trvá aj ďalej – písať o povstaní. Aby som nebol zase teoretický, spomeniem aj niektorý príklad. Mohol by som ich spomenúť veľa, ale spomeniem najbližší. V Práci začali uverejňovať každú sobotu voľajaké také okienko, tí ktorí boli pri tom, začali s partizánmi, prišli aj za mnou, aby som volačo k tomu, pretože som pritom bol, tak dajakú spomienku, aby som napísal pár riadkov, takých nejakých dvadsať riadkov, alebo niečo podobné. Zastavili to. Prišiel šéfredaktor, komunista je to, ako je známe, išiel za patričným referentom – povedal nemôžeme. Prečo? No tak proti autorovi nieto námietok, je rehabilitovaný, hádam trochu pozná tiež tú vec, proti obsahu niet tiež námietok, ale musíme čakať na vedeckú konferenciu o tom. Zdalo by sa, že istá logika v tom je. Ale v ten istý deň, keď toto malo vyjsť, a nemohlo tých 20 riadkov vyjsť pre tú vedeckú konferenciu v Pravde, na celej stránke bolo o odbojovom hnutí písané, Jožo Hagara tam písal, to nemuselo čakať, a dva dni pred tým ma s. Šalgovič požiadal, aby som napísal asi 50stránkovú štúdiu do jedného zborníka, kde budú písať i súdruh Dubček, s. Chudík, s. Bilák atď., a vôbec mi nepovedal, že tých 50 stránok musím písať až po vedeckej konferencii, lebo už by bolo neskoro, už by to vôbec nevyšlo. Kde tu je logika? Prosím, chápťe, tu nejde o osobné záležitosti. Mne vôbec nezáležalo na tom článku. Ale o postoj k otázke povstania, však. Jedným slovom, články o povstaní sú brzdené. A tá vedecká konferencia československých historikov a iných pracovníkov už 4 raz bola odložená. Najprv mala byť vo februári, potom neviem kedy, teraz bola už fixne stanovená na 19. až 21. marca, teda budúci týždeň, a ako som včera počul, bola znovu odložená. A keď nie je konferencia, nesmie sa písať, a konferencia sa odloží, atď. atď. Nerozumiem, naozaj nerozumiem súdruhovia, prečo strana takú kapitolu, pre ktorú stovky slovenských dedín majú spomienky, na ktorú tisíce partizánov, vojakov, žien

a neviem koho má najaktívnejšie spomienky a tým viac stránicke dnešné ciele, kde ich môžeme nanášať, prečo toto nevyužívame a prečo naopak takýmto spôsobom, podľa mňa a keby som mohol viac povedať, tak by som povedal, že aj menom tých státisícov ľudí, ktorí sa toho povstania zúčastnili, z tohoto fóra protestujem proti takýmto metódam, protestujem proti takejto praxi (búrlivý potlesk).

Súdruhovia, aby som nepreťahoval, aj mnohí iní chcú hovoriť, takýto stručný záver. Chcel som hovoriť k iným problémom, k tzv. konštruktívnym, ale pretože tieto otázky neboli nadhodené, považoval som za povinnosť k nim hovoriť. Problémy všetky, ktoré sa nám nahromadili, i ekonomické i politické, sme schopní vyriešiť. Neexistuje lepší svetový názor, neexistuje lepšie riešenie ako socialistické, neexistuje, môžu tisíckrát vo Francúzsku, Amerike, akýmkoľvek spôsobom ho haniť, my si musíme uvedomiť jedno, že socializmus nefunguje automaticky, že socializmus robia ľudia, že ho musia robiť správne, že ho musia robiť poctivo, že musia robiť schopní ľudia, že ho musia robiť lepšie než ho robia kapitalisti, že všetky objektívne činitele, ktoré nám dáva znárodnenie, teda politická moc v rukách robotníckej triedy a pracujúceho ľudu, že ju musíme vedieť správne využívať. A že v každom prípade musíme získať masy ľudu na svoju stranu, že naše hnutie znovu sa musí, ako v rokoch za kapitalizmu, ako v rokoch za povstania, musí sa stať bojovým hnutím. Veď každý komunista vie, o čo ide, a celé svoje srdce a dušu na túto stránku dáva, bojuje za to a získava, strháva okolo seba nepartajných ľudí. A potom i tieto ťažkosti, tieto problémy podľa môjho názoru môžeme pomerne skoro prekonať a Československo môže byť výkladnou skriňou socialistickej štátnosti. (Búrlivý potlesk.)

Zdroj: NAČR, f. UV KSČ, Komise I., sv. 35, a. j. 891, diskuzní příspěvek G. Husáka na bratislavské městské konferenci z 15. 3. 1964, s. 10–30.